

Series I

Volume XI, No. 2

June 1985

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

8511 BEVERLY PARK PL., PICO RIVERA, CALIF. 90660, USA

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL Ser. I, Vol. XI, No. 2 June 1985

LETTER

... I wanted to add that I found Hébert's articles on the Armenian medallions very interesting, as well as the article on the dies of the Hetoum coins.

Levon A. Saryan
Greenfield, WI

Congratulations on your fine initiative in launching plans for a volume in honour of Dr. Paul Bedoukian.

I shall be pleased to offer an article...

Michael Metcalf
Oxford, England

Իմացայ ... որոշումը՝ ձօնելու մեծարգոյ Զարեհ Պատկեանին
գիտական քննութիւններէ մի հանդէս եւ դրանով իսկ յարգանքի տուրք յա-
ւերժացնելու մի մարդուն, որ եղաւ ու մնաց մեր օրերի անխոնջ մշակը
հայ դրամագիտութեան զարգացման գործում:

... Պատրաստ եմ առաջիկայումս Սփիւռքահայ Կոմիտէի միջոցով ներ-
կայացնելու ... յօդուածներ....:

Խ. Ա. Մուշեղեան
Երեւան, Հայաստան

Thank you very much much for the material you sent me. It was of extraordinary interest and I've written a little essay (I'm sure it will not be the only one) for a German-speaking coin-magazine. Although I'm afraid you will not be able reading german, I'm enclosing a copy for you....

Although I do have several in my general collection of world coins, I'm no specialist in Armenian coins. When I was 19 years of age, I went hitchhiking through certain parts of Asia and I once tried to climb the Ararat Mountain - I failed.

In a small German periodical devoted to coins and medals picturing ships there was an essay discussing a medal showing Mount Ararat and dated 1828/2242. The author thinks this might be a medal minted in preparation of the Ararat-expedition of J.J.F.Parrot in 1829. Do you know more?...

Reinhold Jordan

Numismatische Gesellschaft Schweinfurt, West Germany

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, California 90060, U.S.A. Associate Editors, W. Gewenian, T. Nercessian, Corresponding Editor, Henry Sarkissian (Yerevan). Non-member subscription \$6.00 per year. Single copies \$2.00.

BOOK REVIEW - ԳՐԱԽՈՍԱԿԱՆ

MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramakan shrjanarut'yuné Hayastanum (m.t. a. V d. — m.t. XIV d.) / Numismatics in the History of Armenia (Fifth Century B.C. to Fourteenth Century A.D.) / - Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում (մ.թ.ա. V դ. — մ.թ. XIV դ.), գրեթե Խ. Ա. Մուշեղյան. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR and the State Museum of Armenian History, 1983, 351 pp., 43 pls., 1 map. In Armenian with Russian and English summaries.

Khatchadour Mousheghian is the curator of the numismatic section of the State Museum of Armenian History, Yerevan. He has signed around one hundred numismatic articles. His first monograph, The Monetary Circulation in Dvin Based on Numismatic Evidence (in Russian), was published in 1962, Yerevan; the second, The Coin Hoards of Armenia (in Armenian), was published in 1973, Yerevan; the third, The Monetary Circulation in Armenia from the Beginning to the Tenth Century A.D. (in Armenian), was published by the Mekhitarist Fathers in 1979, Vienna. His present publication is not only the expanded version of the third monograph but also is supplemented with the pictures of the coins.

Within five chapters, the monograph encompasses an era of twenty centuries, where the author would like to demonstrate the kinds of coins with different iconography that circulated Armenia, the kinds of evolution that monetary circulation in Armenia developed, the kinds of weights and measures that were utilized, the kinds of operational mints and the kinds of trade routes that are supported by numismatic evidence.

In the first chapter, the author examines the coins discovered in Armenia, dating from the sixth through the fifth century B.C., found in the Ayrarat and Siwniq districts of Armenia. Mousheghian concludes that these were not incidental, but are evidence pertaining to economic life. The coins of Tiribazus, satrap of Western Armenia, were issued in the Cilician cities of Issus, Mallus, Soli, and Tarsus, 386-380 B.C. The names of Tiribazus and the cities are inscribed in Greek and also bilingually in Greek and Aramaic. The coins of the Eastern Armenian satrap Orontas (Yerouand) were issued in the cities of Lampsacus, Cisthene, and Clazomenae of Asia Minor, 362 B.C. The portraits on the coins of Orontas are the only official testimony of the Armenian viceroy Yerouand in Armenian political history at the decline of Achaemenid domination. The author, starting with the fourth century B.C., presents the circulation of Hellenistic coins in Armenia, and also briefly explains the Attic monetary system and the art of coin striking during that period. While discussing the iconography of the coins of Armenian kings during the Hellenistic era, the author describes the coins of the

following kings from Sophene: Arsames, Xerxes, Abdissares, and uncertain coins. The list of the Artaxiad kings include the following: Tigranes I, Tigranes II, Artavasdes II, Artaxias II, Tigranes III, Artavasdes III, Tigranes V and Erato, Artavasdes IV and Augustus, and uncertain coins. Here it is a good place to mention that during the discussion of various coins, the author does not reference the coins illustrated in the plates. It is a minor point, but it would have been a great help to the reader.

In the second chapter, Mousheghian discusses the metrology of Roman coins, expansion of Roman Imperial coins in Armenia, and the circulation of Roman coins relating to Armenia. The description includes the coins of Armenian Arsacid Vonones struck in 8-16 A.D. and Arsaces struck in 35 A.D., as well as the coins of Marcus Antonius, Augustus Octavianus, Tiberius (Germanicus-Artaxias), Nero, Trajan, Antoninus Pius, Lucius Verus, Marcus Aurelius, and others. The coin struck by the city of Artaxata is classified in the period of Commodus.

The third chapter treats the Sassanian silver coins from the third century (Ardashir I, 224-241) to the seventh century (Yazagerd III, 632-651) and early Byzantine gold and silver coins from the fourth century (Theodosius I, 379-395) to the seventh century (Constans II, 643-668) unearthed in Armenia in numerous hoards. Most of these coins reached Armenia through international commerce between East and West, in which Armenia played a very strategic role. According to Mousheghian, a good part of the Sassanian coins were issued in the mints of Nakhijevan and Dvin. He has also published the Pahlavi symbols in six tables. These 103 mintmarks should be considered a discovery for the numismatic community. Ultimately, history will pass the final judgement on the value of these Sassanian symbols.

In the fourth chapter, the author describes the origin of Arabic coins, the coins struck in Armenia by the Umayyad and 'Abbāsid dynasties. Mousheghian gives in a tabulated format all the mints of the Armīniyah state where the coins were struck. The author also presents the coin hoards of the Armīniyah state of the Arab Caliphate which indicate that Armenia was linked to the markets of Mesopotamia, Iraq, Mediterranean Africa, and also to the commercial centers of the states of Iran. The international trade of Armenia with Eastern countries is observed within the sphere of the 'Abbāsid monetary circulation. The coins issued by the new and strong dynasties from the ninth to the tenth century did not change the monetary characteristic of Armenia. The Arabicized silver dirhams issued in Armenia were discovered in numerous European coin hoards. They were unearthed not only in central Russia but also in Finland, Sweden, Poland, Gotland Island, Denmark, and Germany. The examinations reveal that the coins have the names of the mints Armīniyah, Barda'ah (Partav), Arrān, Occasionally Ma'din Bājunaīs, Hārūniyah, Hārūnābād, al-Bāb, Dabīl, Tiflīs, Ganja (Gandzak), Nişibīn, Bitlīs, etc., inscribed with Arabic letters.

Mousheghian dedicates the last chapter to the basic groups of coins circulated in Armenia, where described are the copper coin of King Kiurke (eleventh century), the coin of Mongol Abagha Khan (including the Armenian inscription), and the coins of other nations issued in the cities of historic Armenia from the thirteenth to the fourteenth century.

The last sections of the book are comprised of summaries in Russian (29 pp.) and English (24 pp.), bibliographic notes (591 sources), explanations of pictures illustrated on the plates (in Armenian, Russian, English), indices, and plates of coins. It must be noted that the printing and the plates are satisfactory, although cannot be compared with the quality of American and European publications. The author does not discuss the Cilician Armenian coins but there are two plates relating these coins.

This latest book of Mousheghian has great significance for Armenological studies (especially Armenian history). We have kings whose names do not form a part of Armenian history books. The Numismatics in the History of Armenia aids in perfecting the history of the Armenian people. Because of similar scholarly works, the Armenian people will form its real history. Mousheghian is one of its untiring dedicated workers.

We must congratulate Mousheghian for being able to offer us such a well prepared volume. He has been able to demonstrate the kinds of money that have circulated through the soils of Armenia throughout the ages. His present monograph is a reference source of historic and numismatic evidence to all those historians who wish to study the history of Armenia in relation to international Trade between East and West.

Y. T. Nercessian

Խաչատուր Մուշեղեան վարիչն է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի դրամագիտական բաժնին: Ստորագրած է հարիւրի շուրջ դրամագիտական յօդուածներ: Իր առաջին գիրքը՝ Դպինի դրամագիտական շրջանառութիւնը դրամագիտական տվյալներով (ոուսերէն), լոյս տեսաւ 1962 թ. Երեւան, երկրորդը՝ Հայաստանի դրամական գանձերը, 1978 թ. Երեւան, երրորդը՝ Իրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում սկզբից մինչեւ ժ. դար 3.թ.ի, 1979 թ., Վիեննա: Ներկայ մենագրութիւնը Վիեննայի հրատարակութեան ընդլայնուած ու դրամներու նկարներով օժտուած հրատարակութիւնն է:

Հինգ գլուխներու մէջ՝ գիրքը կ'ընդգրկէ քսան դարերու ժամանակաշրջան մը, ուր հեղինակը կ'ուզէ ցոյց տալ թէ ինչպիսի պատկերազրութեան դրամներ տարածուած են Հայաստանի մէջ, ինչպիսի փոփոխութիւններով զարգացած է դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանի մէջ, ինչ դրամակշռային համակարգեր ընդունուած են անոնցմով, դրամագործութեան ինչպիսի կեդրոններ գոյութիւն ունեցած են եւ առեւտրական կապերու ինչպիսի ուղղութիւններ կը նշուին դրամագիտական վկայութիւններով:

Առաջին գլխուն մէջ հեղինակը կը քննարկէ Այրարատի եւ Սիւնիքի մէջ գտնուած Ն.Ք. 2-ե դարերուն պատկանող դրամները եւ կ'եզրակացնէ

Թէ ասոնք պատահականութիւններ չեն այլ տնտեսական կեանքի վերաբերող վկայութիւններ են: Արեւմտեան Հայաստանի Աքեմենեան սատրապ Տիրիքագոսի դրամները թողարկուած են Կիլիկիոյ Իսսոս, Մալլոս, Սոլի եւ Տարսոն քաղաքներուն մէջ 386-380 Ն.Ք. թուականներուն: Դրամներուն վրայ նշուած են Տիրիքագոսի եւ քաղաքներու անունները թէ յունարէն եւ թէ երկլեզուեան՝ յունարէն եւ Արամերէն արձանագրութիւններով: Արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի (Երուանդ) դրամական միաւորները թողարկուած են Փոքր Ասիոյ Լամպսակ, Կիսթենէ եւ Կլագոմէն քաղաքներուն մէջ 362 Ն.Ք. թուականին: Որոնդասի դրամներուն վրայի դիմանկարները միակ պաշտօնական վկայութիւնը եղած են հայերու փոխարքայ Երուանդին համար: Հեղինակը, սկսելով նախքան զՔրիստոսի չորրորդ դարէն, կը ներկայացնէ հին հելլենիստական դրամներու շրջանառութիւնը Հայաստանին մէջ, ինչպէս նաեւ կը բացատրէ հակիրճ ներածականով մը ատտիկեան սիստեմի եւ այդ դարաշրջանի դրամագործութիւնը: Հելլենիստական դարաշրջանի հայկական դրամներու պատկերագրութեան քննարկման առթիւ, կը նկարագրէ ծոփքի հետեւեալ հայ թագաւորներուն դրամները. - Արշամ, Քսերքսէս, Արդիսարէս եւ անորոշ դրամներ: Արտաշէսեան հարստութեան արքաներուն շարք կ'ընդգրկէ հետեւեալները. - Տիգրան Ա, Տիգրան Բ, Արտաւազդ Բ, Արտաշէս Բ, Տիգրան Գ, Արտաւազդ Գ, Տիգրան Ե եւ Երատոյ, Արտաւազդ Դ եւ Աւգոստոս ու անորոշ դրամներ: Հոս տեղին է յիշել որ զանազան դրամներու նկարագրութեան առթիւ, հեղինակը երբեք չի յիշեր աղիւսակներու մէջ պատկերուած դրամներուն թիւերը: Փոքր կէտ մըն է, սակայն ընթերցողին համար՝ մեծապէս օգտակար:

Երկրորդ գլխուն մէջ, Սուշեղեան կը խօսի Հոռմի դրամակշռային համակարգի եւ կայսերական դրամներու տարածման մասին Հայաստանին մէջ ու նաեւ Հայաստանի վերաբերեալ հոռմէական դրամներու պատկերագրութեան շուրջ: Նկարագրուած դրամները կը պարունակեն հայ Արշակունեաց Վոնոնի դրամը, կոխուած՝ Յ.Ք. 8-16 թթ. եւ Արշակի դրամը, կոխուած՝ Յ.Ք. 35 թ., ինչպէս նաեւ Մարկոս Անտոնիոսի, Աւգոստոս Ոսկաւիանոսի, Տիբերիոսի (Գերմանիկոս-Արտաշէս), Ներոնի, Տրայանոսի, Անտոնինոս Պիոսի, Լուկիոս Վերոսի, Մարկոս Ալբեղիոսի եւ այլոց դրամները: Արտաշատ քաղաքի քաղկոսը կը դասաւորուի Կոմմոտոսի շրջանին մէջ:

Երրորդ գլխուն մէջ կ'ուսումնասիրուին սասանեան եւ վաղ բիւզանդական դրամներու տարածումը Հայաստանին մէջ: Հայաստան յայտնաբերուած ամենավաղ սասանեան դրամը կը պատկանի Արտաշիր Ա (224-241) արքային, իսկ վերջինը՝ Յագկերտ Գ-ին (632-651): Վաղ բիւզանդական ոսկիէ եւ արծաթէ դրամները տրուած են Թէոդորոս Ա-էն (379-395) մինչեւ Կոստանդ Բ (643-668): Դրամներու մեծամասնութիւնը Հայաստան հասած է տնտեսական կեանքի հարկադրանքով, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ ապրանքափոխանակութեան բերումով, ուր Հայաստան մեծ դեր կատարած է իր ռազմական դիրքով: Ըստ Սուշեղեանի, սասանեան դրամներու մի կարեւոր մասը թողարկուած է Նախիջեւանի եւ Դուինի դրամահատարաններուն մէջ: Սուշեղեան տպած է նաեւ Նախիջեւան եւ Դուին նշող պալաւերէն կրճատ նշանագրերը վեց էջոց աղիւսակներով: Այս 103 նշանագրերը մեծ նորութիւն մը պէտք է նկատուի ընդհանուր դրամագիտական համայնքին համար: Ժամանակի ընթացքին պատմութիւնը պիտի տայ իր արդար վճիռը այս սասանեան նշանագրերու արժէքին մասին:

Չորրորդ գլխուն մէջ հեղինակը կը նկարագրէ արաբական դրամներու ծագումը, Հայաստանի մէջ թողարկուած Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց

դրամները: Մուշեղեան աղիւսակներով կու տայ Արմինիա վարչական նահանգին բոլոր այն դրամատարանները ուր դրամները հատանուած են: Հեղինակը կը ներկայացնէ նաեւ արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ գտնուած դրամական գանձերը, որոնք կ'ապացուցանեն՝ թէ Հայաստանը կապուած է Միջագետքի, Իրաքի, Միջերկրականի աֆրիկեան շուկաներուն, ինչպէս նաեւ իրանական նահանգներու ապրանքափոխանակութեան կեդրոններուն: Հայաստանի միջազգային վաճառականութիւնը Արեւելքի երկիրներուն հետ կը դիտուի առաւելապէս արքասեան դրամներու շրջանառութեան ներքին ոլորտին հետ կապուած: Թ-ժ դարերուն մէջ հզօրացած հարստութիւններու թողարկած դրամները չփոխեցին Հայաստանի դրամական տնտեսութեան բնորոշութիւնը: Հայաստանի մէջ թողարկուած արաբատառ արծաթէ դրամներու քազմաթիւ օրինակները յայտնաբերուած են եւրոպական գանձերու կազմին մէջ: Անոնք ի յայտ եկած են ոչ միայն կեդրոնական Ռուսիոյ մէջ, այլեւ հետեւեալ երկիրներուն մէջ. - Մերձքալթեան երկիրներ, Ֆինլանդիա, Շվեդիա, Լեհաստան, Գոտլանդ կղզի, Դանիա, Գերմանիոյ ծովամերձ շրջանները եւ այլուր: Զննութիւնները ցոյց կու տան որ գերմանական ու սլաւոնական շրջաններուն մէջ յայտնաբերուած Թ-ժ դարերու գանձերուն մէջ յաճախ գտնուած են Արմինիա, Առան, Բերդատ (Պարթաւ), երբեմն-երբեմն Մաղեն Բաջունայս, Հարունիա, Հարունաքաղ, ալ-Բաք, Դաքիլ (Դուին), Զանգա (Գանձակ), Բիթլիս, Խիֆլիս դրամատարաններու արաբատառ անուններու յիշատակութեամբ արծաթ դրամներ:

Վերջին գլուխը՝ Մուշեղեան կը նուիրէ Հայաստանի մէջ տարածուած դրամներու հիմնական խումբերուն, ուր նկարագրուած են Կորիկէ թագաւորին (ԺԱ դար) պղինձէ դրամը, Մոնղոլ Աբաղա Խանի դրամը (պարունակելով հայերէն արձանագրութիւն) եւ այլ ազգերու դրամները որոնք թողարկուած են պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ ԺԳ-ԺԷ դարերու տեւողութեան:

Գրքին վերջին մասերը բաղկացած են ուսերէն (29 էջ) եւ անգլերէն (24 էջ) ամփոփումներէ, մատենագրական ծանօթագրութիւններէ (591 աղբիւրներ), նկարներու քաջատրութիւններէ (հայերէն, ուսերէն, անգլերէն), ցանկերէ եւ դրամներու տախտակներէ: Պէտք է յիշել նաեւ որ տպագրութիւնը եւ տախտակները ներկայանալի եւ գոհացուցիչ են, թէեւ գանոնք կարելի չէ բաղդատել ամերիկեան կամ եւրոպական տպագրութեանց որակներուն հետ: Կան նաեւ գրքին միջեւ դրամներու մեծցուած նկարները: Կիլիկեան Հայաստանի դրամներու մասին չէ խօսուած, թէեւ երկու էջնոց տախտակներ կան անոնց վերաբերեալ:

Մուշեղեանի այս վերջին գիրքը հայագիտութեան համար (մասնաւորաբար հայոց պատմութիւն համար) ունի մեծ նշանակութիւն եւ արժէք: Ունինք հայ վեհապետներ որոնց անունները հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ մասը չեն կազմեր: Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում գիրքը մեծապէս կը ստարէ հայոց պատմութեան կատարելագործման: Նման դրամագիտական բանասիրական աշխատանքներու շնորհիւ է որ հայ ժողովուրդը պիտի վերակազմէ իր իրաւ պատմութիւնը: Հայ դրամագիտութիւնը կոյս եւ պարարտ հողի կը նմանի: Մուշեղեան անոր անխոնջ աշխատող մշակներէն մին է: Պէտք է շնորհակտել Մուշեղեանին որ կրցած է մեզ ընծայել նման գողտրիկ հատոր մը, ուր ան ցոյց կու տայ թէ ինչ տեսակ դրամներ շրջանառութիւն ըրած եւ կտրուած են պատմական Հայաստանի հողին վրայ: Մուշեղեանի ներկայ մենագրութիւնը աղբիւր մըն է պատմական եւ դրամագիտական վկայութիւններու բոլոր անոնց համար որոնք կը հետաքրքրուին Հայաստանի պատմութեամբ՝ կապուած Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջազգային յարաբերութեանց:

Ե. Թ. Ներսէսեան

BOOK REVIEW

Collecting Greek Coins, by John Anthony. London: Longman Group Limited, 1983, 301 pp., paperbound \$12.95

The traditional classification of ancient coins into two broad categories - Greek and Roman - is very much one of convenience. It obscures the fact that, during ancient times (from approximately the 7th century B.C. to about 500 A.D.), great numbers of coins were minted in Europe and the Middle East by peoples of many ethnic extractions other than Greeks or Romans. It is to the author's credit that, in giving us his very readable introduction to early "Greek" numismatics, he has not, as have some others, restricted his discussion to the coins of Greece and her colonies. Anthony presents the full range of early western coinage, including that of Parthia and Sassanian Iran, Bactria and India, the Celts of Europe and other non-Greek peoples who played an important role in the history and development of coin production during the pre-Christian era.

Any such discussion would be incomplete without consideration of the coinage of ancient Armenia. Accordingly, Anthony devotes a separate two-page section of this book to Armenia, which seems brief but is nevertheless satisfying. Ancient Armenian coins have heretofore received scant attention, if any, in surveys of ancient numismatics. This is all the more unfortunate, since Armenia played a pivotal role in the history of the ancient East, and since Armenian coinage sheds important light on the economy and history of the period. The coins of Tigranes II (95-56 B.C.) and his son Artavasdes achieve artistic and technical standards that equal or surpass contemporary examples of other countries.

Many reasons may be advanced for this comparative neglect, not the least of which is the tendency of some writers to dismiss the coinage of the non-Greek areas. Armenian coins are rare by comparison to other ancients, and many if not most of the better specimens have found their way into museum collections and are thus unavailable to collectors. A large portion of historical Armenia is inaccessible to scientific research while the Turks, even to this day, deny that the Armenians ever lived there. It has only been relatively recently that adequate historic and numismatic data has enabled a systematic classification of the coins of the ancient period.

The short section on Armenia, accompanied by an illustration of a silver tetradrachm of Tigranes, concentrates on the coinage of this illustrious monarch and surveys the main events of his reign. "We have a few bronze coins minted by earlier kings," writes Anthony, "but the only Armenian ruler likely to appeal to modern collectors is Tigranes II ..." (p. 158). Many collectors would contest that judgement, although it cannot be denied

that the coins of Tigranes represent the numismatic apogee of the ancient Armenian series, both in terms of aesthetic appeal and in terms of the sheer quantity of coins issued. Nevertheless, the drachms and tetradrachms of Tigranes' son Artavasdes, while quite rare, would have provided an opportunity to illustrate a different design type and expand the discussion on Armenia.

In addition to the chapters on Armenia and neighboring countries, collectors will find references to Tigranes and his country elsewhere in the text. On page 213, reference is made to the "splendid sestertius" issued by the Roman Emperor Trajan to commemorate his expedition to Armenia in the early second century A.D. References to Armenia on pages 153, 156, and 213 are missed in the index.

Anthony's introduction to the collection of ancient coins achieves a balance between a numismatic catalog and a straight history that should appeal both to beginning and intermediate collectors. He covers some of the basics needed to understand coins and collect them intelligently, such as minting techniques and housing of a collection. In turn he surveys the history and coinage of the various Greek city-states and non-Greek areas. All of this is done in a style that holds the reader's attention and interest. Coin books are almost useless without illustrations, and this book offers over 500 good quality reproductions of coins, maps, and diagrams scattered throughout the text. An index and bibliography are included.

Armenian readers and collectors should find the inclusion of Armenia in this survey gratifying, and worth the rather high price for a paperback.

Levon A. Saryan, Ph.D.

LETTERS (cont.)

... Possibly in a regular issue of the Journal could we have some figures about which libraries subscribe to Armenian Numismatic Journal? It seems to me that some university libraries might be interested in a subscription. Our members could be encouraged to donate a few. I would be happy to contribute one myself to a university library that has an ongoing program of Armenian studies....

Levon A. Saryan
Greenfield, WI

Editor's Response

Member or subscriber libraries: Ashmolean Museum, Oxford; Dumbarton Oaks Research Library, Washington, D.C.; Harvard College Library; Library of Congress; Royal Coin Cabinet in Sweden; University of California at Los Angeles.
Free copies to: A. N. S., New York City; A. N. A., Colorado Springs; Armenian Patriarchate in Jerusalem; Library of Congress; Mekhitarists in Venice and Vienna; Yerevan libraries (6) in Armenia.

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

PETROSSIAN, H. L. Garnii ent'ajnarakayin nkarazardumov khets'e-ghenē /The Garni Pottery with Underglaze Painting/ - Գառնիի ենթաջնարակային նկարազարդումով խեցեղենը, գրեց՝ Հ. Լ. Պետրոսյան. *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXV (1982), No. 4 (99), pp. 199-209, illus. In Armenian.

An abridged study of the pottery with underglaze painting, discovered in Garni, is discussed in the article. During the 1980-1981 excavations, at a depth of 220 cm, a wine press was opened; underneath were discovered these types of pottery. At the edge of the water well of the wine press, a copper coin struck in 1200 during the reign of Queen Tamar of Georgia was discovered. The Coin was attributed by numismatist Henry Sarkissian. Coins issued in the name of Queen Tamar were found in various locations of the Armenian SSR.

H. Sarkissian

Յօդուածում քննուում է Գառնիից յայտնաբերուած ենթաջնարակային նկարազարդումով խեցեղէնի ամփոփ ուսումնասիրութիւնը: 1980-1981 թթ. պեղումների ժամանակ 220 սմ խորութեան վրայ բացուեց ֆոն, որի յատակից յայտնաբերուեց այս կարգի խեցեղէն: Հնձանի հորի եզրին գտնուեց վրաստանի Թամար թագուհու գահակալութեան օրօք դրուագ-ւած պղնձէ դրամ, կտրուած 1200 թ.: Դրամի որոշումը տուել է դրամագէտ Հենրի Սարգսեանը: Թամար թագուհու անուամբ թողարկուած դրամներ գտնուել են նաեւ Հայկական ՍՍՀ նախալրերից: Հ. Սարգսեան

ABRAHAMIAN, V. A. *Armenian Jewelry Art - Հայկական ոսկերչություն*, կազմեց՝ Վ. Ա. Աբրահամյան. Yerevan: Sovetakan Grogh Publishers, 1983, pls. 1, 14, 16, 17, 26, 154. In Armenian, Russian, English. Displayed are gold medallions, silver coins, and the gold seal of Soviet Armenia.

YTN

Պատկերուած են ոսկիէ մեղալիոններ, արծաթէ դրամներ եւ Խորհրդային Հայաստանի ոսկիէ գերբը:

ԵԹՆ

BEDOUKIAN, Paul Z. Coinage of the Armenian Kingdoms of Sophene and Commagene, by Paul Z. Bedoukian. *Museum Notes*, Vol. XXVIII (1983), pp. 71-88, pls. 11-12.

Based on the excavations and inscriptions of Nemrud Dag and historical evidence, the author concludes that the language and population of Commagene was Armenian just like Sophene and Armenia Major. Bedoukian, upon examining numismatic material available in museums and private collections, establishes the chronology of the rulers of Sophene and Commagene. The reverses of their coins display the following design: Sophene, Sames (260 B.C.), a copper, the thyrsos of Dionysos; Arsames I (240 B.C.), 3 coppers, horseman and winged thunderbolt; Arsames II (230 B.C.), 4 coppers, horseman, nude figure standing and facing, eagle, and the caps of Dioscuri; Xerxes (220 B.C.), 7 coppers, Victory, Athena seated and standing; Abdissares (210 B.C.), 2 coppers, eagle; Zariadres (190 B.C.), 1 copper, deity (Anaitis?); Morphilik (150 B.C.), 1 copper, deity (Anaitis?); Artanes (70 B.C.), no coins; Arsaces (after 70 B.C.), no coins; Commagene, Ptolomaeus (163 B.C.), no coins; Mithridates Callinicus (96-70 B.C.), 5 coppers, Athena, Pegasus, (obv.: eagle) palm branch, (obv.: eagle) winged caduceus;

Antiochus I Theos (69-34 B.C.), 3 coppers, the lion of Commagene and eagle. On most coins the obverse portrays the bust of the king. The Greek legends, monograms, and metrological data are published. YTN

Հիմնուած նեմրուդ Տաղի արձանագրութեանց եւ հետախուզութեանց ու պատմական տուեալներու վրայ, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ Գոմմազենէի լեզուն հայերէն էր եւ ժողովուրդը՝ հայ, ծոփքի եւ Մեծ Հայքի նման: Պտուկեան, թանգարաններու եւ սեփական հաւաքածոներուն մէջ գտնուած դրամները քննելէ ետք, կը պատրաստէ ծոփքի եւ Կոմմազենէի գահակալներու ազգագրութիւնը: Իրենց դրամներու քննողներուն վրայ պատկերուած են հետեւեալ պատկերատիպերը.՝ ծոփք Սամէս (260 Ն.Ք.), պղինձ մը, Դիոնիսոսի մականը. Արշամ Ա (240 Ն.Ք.), 3 պղինձներ, հեծեալ եւ թեւաւոր կայծակ. Արշամ Բ (230 Ն.Ք.), 4 պղինձներ, հեծեալ, կանգնած ու հանդիպահայեաց մերկ անձ մը, արծիւ եւ Դիոսկուրիի գղակները. Բսերքսէս (220 Ն.Ք.), 7 պղինձներ, Յաղթանակ, նստած ու կանգնած Աթենասը. Արդիսարէս (210 Ն.Ք.), 2 պղինձներ, արծիւ. Զարեհ (190 Ն.Ք.), 1 պղինձ, դիցուհի (Անահիտ ?). Մորթիլիկ (150 Ն.Ք.), 1 պղինձ, դիցուհի (Անահիտ ?). Արտանէս (70 Ն.Ք.), դրամ չէ գտնուած. Արշակ (70 Ն.Ք. թ. ետք), դրամ չէ գտնուած. Կոմմազենէ՝ Պտղոմէոս (163 Ն.Ք.), դրամ չէ գտնուած: Միհրդատ Կալիսիկոս (96-70 Ն.Ք.), 5 պղինձներ, Անաս, Պեգասոս, (ակողմ՝ արծիւ) ծիթենիի ծիւղ, (ակողմ՝ արծիւ) Հերմէսի թեւաւոր մականը. Անտիոքոս Ա Թէոս (69-34 Ն.Ք.), 3 պղինձներ, Կոմմազենէի առիւծը եւ արծիւ: Դրամներուն մեծամասնութեան վրայ դրոշմուած է արքայի կիսանդրին: Յունատառ խորագրութիւնները, մենագրերը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են: ԵԹՆ

HOVSĒP'IAN, Garegin. Hin hayots' dramner, nyut'er ev usumnasirut'yunner hay arvesti patmut'ian /Ancient Armenian Coins, Subjects, and Studies Relating to the History of Armenian Arts/ - Հին հայոց դրամներ, նյութեր եւ ուսումնասիրութիւններ հայ արվեստի պատմութեան, գրեց Գարեգին Հովսեփյան. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1983, Vol. I, pp. 36-41, pls. 1-3. In Armenian.

This article was published for the first time in the periodical Taraz (Tiflis) in 1902, Nos. 20 (pp. 147-148) and 22 (pp. 163-164). It is reprinted in this collective works. Garegin Hovsēp'ian had included two photos in his article which illustrated 18 coins. The pictures of Taraz were poor reproductions; for this reason the photos of new coins were given in the collective works, selected from G. Hovsēp'ian's collection. G. Hovsēp'ian donated his coin collection to the State Museum of Armenian History.

Henry Sarkissian

Այս յօդուածը առաջին անգամ տպագրուել է Տարազ հանդէսի (թիֆլիս) 1902 թ., թիւ 20 (էջ 147-148) եւ թիւ 22 (էջ 163-164), որտեղից էլ եւ արտատպուած է այս ժողովածուում: Գ. Յովսէփեանը իր յօդուածում տեղադրել է երկու լուսանկար որտեղ տրուած է 18 դրամի պատկեր: Տարազի լուսանկարները վատորակ են, այդ պատճառով նոր ժողովածուում տրուած են ուրիշ դրամների պատկերներ, վերցուած՝ Գ. Յովսէփեանի դրամների հաւաքածուից: Դրամների իր ժողովածուն Գ. Յովսէփեանը նուիրել է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին:

Հենրի Սարգսեան

NADRIAN, Manuel. Nviratun sp'yurk'ahay arvestagetn ē /The Donor Is an Armenian Artist from Abroad/ - նվիրատուն սփյուռքահայ արվեստագետն է, գրեց՝ Մանվել Նադրյան. Hayreniky Dzayn, Vol. XVIII (14 September 1983), No. 38 (946), p. 8, illus. In Armenian.

While describing the gifts presented to the State Museum of Armenian History, mention is made that Haroutune Torossian also presented Phoenician and Cilician Armenian coins. YTN

Հայաստանի պատմության պետական թանգարանին ընծայուած նուէրնե-
րուն նկարագրութեան առթիւ՝ յիշուած է թէ Յարութիւն Թորոսեան նաեւ
նուիրած է փիւնիկեան եւ Կիլիկիոյ հայկական դրամներ: ԵԹՆ

NOR GYANK. Hin oskerich'neru aruestē /The Handicraft of the Ancient Goldsmiths/ - Հին ոսկերիչներու արուեստը. Nor Gyank, Vol. V (6 October 1983), No. 41, p. 9. In Armenian.

While praising the handicraft of the ancient goldsmith of the Hellenistic era, mentioned are the silver medallions found in the Sissian district. YTN

Հելլենիստական դարաշրջանի հնութեան ոսկերիչներու արուեստին
դրուատման առթիւ յիշուած են Սիսեանի շրջանը գտնուած արծաթեայ
մեդալիոնները: ԵԹՆ

SARKISSIAN, Henry V. Harts'arkghik /Question and Answer/ - Հարցարկղիկ, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Pioner Kanch', (16 December 1983), No. 100 (4679). In Armenian.

The origin and value of coins are questioned by Arthur Galstian. The author answers that the ancient coins are monuments and are full of historic information. He mentions that the coin of Lydia is the first metallic coin struck, explains the names of coins, the tetradrachm of Artavasdes II, etc. YTN

Հարց տրուած է Արթիւր Գալստեանի կողմէ թէ ե՞րբ յայտ եկած են
եւ ի՞նչ բանի կը ծառայեն հին դրամները: Հեղինակը կը պատասխանէ
թէ հին դրամները յուշարձաններ են եւ լի են պատմական տեղեկութիւն-
ներով: Ապա կը յիշէ Լիդիոյ դրամը՝ իբրեւ առաջին կոխուած մետաղեայ
դրամը, կը բացատրէ դրամներու անունները, Արտաւազդ Բ-ի չորեքդրամ-
եանը եւ այլն: ԵԹՆ

SARKISSIAN, Henry V. Pamiatnik monetnogo dela /Numismatic Mon-
ument/ - Памятник монетного дела, автор Г. Саркисян. Komso-
molets, (4 October 1983), No. 119 (6074), illus. In Russian.
See the 2nd abstract on p. 10, Armenian N. J. Vol. X (1984).

WORLD COIN NEWS. Poland Issues Commemorative. World Coin News, Vol. X (27 December 1983), No. 52, p. 9, illus.

On a new 50 zlotych cupronickel commemorative coin issued by the National Bank of Poland, Ignacy Lukasiewicz (Armenian descent) of Lvov is honored for his pioneering work in the fields of the kerosene lamp and the petroleum industry. YTN

Լվով քաղաքի Իգնացի Լուկասեւիչ (ծագումով հայ) մեծարուած է 50
զլոթիչնոց պղնձանիքելէ շքադրամի մը վրայ, թողարկուած Լեհաստանի
Ազգային Բանկին կողմէ, ի յիշատակ իր քարիւղէ լապտերի եւ նաւթար-
դիւնաբերութեանց ասպարէզներուն մէջի գործունէութեանց: ԵԹՆ